

відрізняються від цін неінтегрованих структур. Дана теза підтверджується тим фактом, що кожен власник бізнесу прагне якомога збільшити свої грошові надходження, незважаючи на матеріальну сторону споживачів.

Література

1. Красноруцький О.О. Системи управління збутовою діяльністю аграрних підприємств : стратегія, механізми, інструментарій : Монографія / О.О. Красноруцький. – Херсон : Грін Д.С., 2012. – 348 с.
2. Механізми розвитку інтегрованих підприємницьких структур в агропродовольчій сфері : проблеми теорії та практики : Монографія / В.С. Ніценко. – Херсон : Видавець Грін Д.С., 2014. – 352 с.

Тетяна Одинак

Тернопільський національний економічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАСЛІДКИ СКАСУВАННЯ МОРАТОРІЮ НА ПРОДАЖ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Земельний мораторій в Україні триває вже понад 10 років. Уперше він був запроваджений в 2002 році, і триває досі. Давно відома істина гласить, що немає нічого більш постійного, ніж тимчасове. Так відбувається і з мораторієм на продаж земель сільськогосподарського призначення. Тому, що спершу передбачалось, що це буде тимчасовий акт, який дозволить підготувати державу до формування повноцінного ринку земель. Проте, Верховна Рада декілька разів продовжувала дію мораторію шляхом голосування. Зокрема таке ж рішення вона прийняла й у 2012 році. І відповідно продовжила термін дії мораторію до 1 січня 2016 року. І вже через менше ніж пів року знову відбудеться голосування з приводу продовження дії мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення.

Вагомий внесок у дослідження проблеми формування ринку земель сільськогосподарського призначення зробили такі вчені, як Ю. Білик, П. Гайдуцький, А. Даниленко, Д. Добряк, Л. Новаковський, А. Третяк, П. Саблук та ін. Однак деякі аспекти цього питання залишаються недостатньо висвітленими і потребують подальшого опрацювання.

Центр соціальних експертиз при Інституті соціології НАН України на замовлення Проекту USAID «АгроІнвест» проводив дослідження з земельних питань, в якому було опитано понад 500 респондентів в усіх куточках України. Метою дослідження було виявити думку людей з приводу скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, причини, чому саме власники земельних ділянок та сільгоспвиробники виступають за чи

проти скасування мораторію. Отже, згідно з проведеним дослідженням за скасування мораторію виступає кожен п'ятий власник паїв. Тобто лише 20% з опитаних респондентів виступають за скасування земельного мораторію, а всі інші є прихильниками цієї заборони. Проте думка опитуваних змінювалась в залежності від критеріїв анкетування. Тобто думка землевласника могла змінитись в залежності від встановленої мінімальної ціни на землю, від дозволеного обсягу продажу земель, від того кому буде надане право купувати землі та ін.

І противники, і прибічники запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення наводять свої аргументи. Розглянемо основні фактори для продовження дії мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. По-перше, існує думка що це ще більше позначиться на подальшому розшаруванні суспільства, тому що землі сконцентруються у руках незначної групи людей, позаяк у більшості аграріїв відсутні кошти на їх купівлю. Також скасування мораторію прискорить відтік населення із сіл, тому що одним із факторів які тримають населення у сільській місцевості є отримання орендної плати в натуральній та грошовій формах із зданих в оренду земельних ділянок. А після продажу своєї ділянки, орендної плати вони більше одержувати не будуть. Ще одним негативним фактором формування ринку земель є низька вартість землі в Україні. І це при тому, що площа чорноземів в нас найбільша в світі – 28 млн. га. Середня вартість ціни за гектар становить 1 тис. доларів, у той час як середня ціна гектара в ЄС становить 16 тис. доларів, в Іспанії – 15 тис. доларів, у Франції – 7 тис. доларів, у Польщі- 8 тис. доларів. Тобто землі будуть продані за безцінь. Щоб запобігти цьому держава зобов'язана встановити мінімальну вартість продажу землі на високому рівні.

Іншої думки дотримуються люди, які виступають за продаж земель сільськогосподарського призначення. Тому що по-перше, якщо ми будемо країну з ринковими відносинами, то землі також необхідно включати у ринкові відносини. У світі є безліч держав у яких ринок земель сільськогосподарського призначення ефективно функціонує, та приносить прибутки державі та землевласникам, серед яких Австралія, Данія, Іспанія, США, Франція, Швеція та ін.. Варто звернутися до досвіду інших країн стосовно особливостей функціонування в них ринку земель сільськогосподарського призначення. Запобіжні заходи передбачають: заборону на певний період продажу землі (Іспанія, Франція, США), вимоги щодо одержання дозволу уряду на купівлю сільськогосподарських земель (Швеція), встановлення максимального розміру наділу у власності сім'ї (Данія), переведення земель з однієї категорії в іншу лише з дозволу відповідних державних органів тощо. Земля у нашій державі вже продається і купується, але за тіньовими схемами, тому необхідно цей

процес спрямувати у прозоре русло та забезпечити реалізацію конституційного права громадян розпоряджатися землею. Крім того, варто зважати на переваги приватної власності як найдієвішого важелю мотивації та пріоритети зовнішньоекономічної політики України.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити що першочерговими кроками у запровадженні ринку землі є стимулювання кооперування, вдосконалення орендних відносин, завершення інвентаризації та розмежування земель сільськогосподарського призначення державної, комунальної та приватної власності.

Ольга Олійник

Тернопільська державна сільськогосподарська
дослідна станція ІКСГП НААН

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність питання посилення соціальної відповідальності агробізнесу зумовлена реаліями сьогодення. По-перше, селяни прагнуть кращих умов життя, здорової екології та соціальної справедливості, оскільки добре пам'ятають радянські часи (безкоштовну медицину, освіту і житло), а також отримують з різних джерел інформацію про високі соціальні стандарти аграріїв у розвинутих країнах. По-друге, хронічний дефіцит держбюджету зумовив плавне сповзання проблем населення та довкілля на плечі бізнесу. По-третє, самі аграрії в ході економічного становлення стають філантропами та добровільно беруть на себе вирішення локальних соціальних та екологічних проблем, розраховуючи на зростання своєї конкурентноздатності, іміджу, а також довіру та підтримку людей.

Отже, інтенція усіх зацікавлених груп (населення, держава, бізнес), а також поступ світової науки і практики у розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), зумовлюють необхідність формування в Україні власної моделі.

Специфіка сільського господарства, на думку О. М. Бородіної, і ми погоджуємось із нею, полягає у тому, що аграрне виробництво, на відміну від індустрії, пов'язане із живою природою та людиною. Тому господарську діяльність на селі не можна розглядати поза загальною системою його соціальних зв'язків та екологічних обмежень. [1, с. 48]. Отже, усвідомлення аграріями їхньої відповідальності за добробут і здоров'я населення та збереження довкілля є чи не найвдалішим шляхом до сталого розвитку на селі.